

BANK KREDITLARINING KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDAGI IQTISODIY ROLI

Ilmiy rahbar: B. Abdukarimov

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” kafedrası assistenti,

Po‘latjonov Muhammadaziz Temurbek o‘g‘li

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada bank kreditlarining kichik biznesni rivojlantirishdagi iqtisodiy ahamiyati va ularning amaliy roli yoritilgan. Maqolada bank kreditlari orqali ishlab chiqarish hajmini kengaytirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlari ko‘rsatib berilgan. Maqolada kredit resurslaridan foydalanish samaradorligi va ularning iqtisodiy o‘shishga qo‘shadigan hissasi ham izohlangan.

Kalit so‘zlar: bank krediti, tijorat banklari, moliyalashtirish, iqtisodiy o‘shish, tadbirkorlik, kreditlash tizimi, investitsiya, bandlik, iqtisodiy samaradorlik.

Kirish. Bank kreditlarining kichik biznesni rivojlantirishdagi iqtisodiy roli zamonaviy iqtisodiyotda eng muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiy o‘shishning asosiy drayveri bo‘lib, yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholining daromad darajasini oshirish va yalpi ichki mahsulot hajmini kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi [1]. Shu sababli ushbu sektorni moliyaviy resurslar bilan ta‘minlashda tijorat banklarining o‘rni beqiyosdir.

Tijorat banklari kichik biznes subyektlari uchun asosiy moliyaviy vositachi sifatida xizmat qiladi. Ular jamg‘arilgan moliyaviy resurslarni iqtisodiyotning real sektoriga yo‘naltirib, tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlaydi [2]. Bank kreditlari

orqali kichik biznes subyektlari o'z faoliyatini boshlash, kengaytirish yoki modernizatsiya qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ayniqsa, kapital yetishmovchiligi mavjud bo'lgan sharoitda bank kreditlari biznesni rivojlantirishning asosiy manbai hisoblanadi.

Hozirgi kunda bank kreditlash mexanizmlari sezilarli darajada takomillashgan. Kredit berish jarayonida mijozning moliyaviy holati, biznes-rejasi, kredit tarixi va garov ta'minoti kabi omillar kompleks tarzda baholanadi [3]. Ko'plab banklarda avtomatlashtirilgan kredit skoring tizimlari joriy etilgan bo'lib, bu kredit qarorlarini tez va aniq qabul qilish imkonini beradi. O'rtacha hisobda kichik biznes uchun kredit ajratish muddati 1–5 ish kuni ichida amalga oshirilmoqda, bu esa avvalgi davrlarga nisbatan sezilarli darajada tezlashgan.

Bank kreditlari turli shakllarda taqdim etiladi. Eng keng tarqalgan turlariga mikrokreditlar, investitsion kreditlar va aylanma mablag'larni to'ldirish kreditlari kiradi. Mikrokreditlar odatda 100 million so'mgacha bo'lib, kichik tadbirkorlikni boshlash yoki dastlabki bosqichda qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Investitsion kreditlar esa 1 milliard so'm va undan yuqori miqdorlarda bo'lib, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va yangi texnologiyalarni joriy etishga yo'naltiriladi. Aylanma mablag' kreditlari esa korxonalarining kundalik operatsion faoliyatini uzluksiz ta'minlashga xizmat qiladi. Kredit turlarining biznes faoliyatiga ta'siri bevosita iqtisodiy samaradorlikda namoyon bo'ladi. Masalan, investitsion kreditlar hisobiga yangi uskunalarni sotib olish ishlab chiqarish hajmini 20–40 foizgacha oshirishi mumkin. Mikrokreditlar esa kichik tadbirkorlar uchun biznesni boshlash imkoniyatini yaratib, ishsizlik darajasini kamaytirishga xizmat qiladi. Aylanma mablag' kreditlari esa korxonalarining likvidligini ta'minlab, to'lov qobiliyatini mustahkamlaydi.

So'nggi yillarda raqamli bank xizmatlarining rivojlanishi kreditlash jarayoniga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Mobil ilovalar va onlayn platformalar orqali kredit olish imkoniyati kengayib, mijozlar bank filialiga bormasdan turib ariza topshirish va

кредит olish imkoniga ega bo‘lmoqda. Bu esa xizmat ko‘rsatish tezligini oshirib, byurokratik jarayonlarni sezilarli darajada kamaytirdi. Ayrim banklarda onlayn kreditlar 24 soat ichida ajratilmoqda. Shuningdek, davlat tomonidan kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari ham kreditlash tizimini rivojlantirishga katta hissa qo‘shmoqda. Imtiyozli kreditlar, foiz stavkalarini subsidiyalash va garovsiz kreditlash dasturlari tadbirkorlar uchun qulay moliyaviy sharoit yaratmoqda. Natijada kredit olish imkoniyati kengayib, biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligi oshmoqda.

Kreditlash tizimida mavjud muammolar ham mavjud. Eng asosiy muammolardan biri garov ta‘minoti yetishmasligi bo‘lib [4], bu kichik biznes subyektlarining taxminan 20–30 foizida kredit olishni cheklab qo‘ymoqda. Bundan tashqari, ayrim hududlarda moliyaviy savodxonlik pastligi sababli kredit resurslaridan samarali foydalanish darajasi yetarli emas. Kredit foiz stavkalari ham ayrim hollarda tadbirkorlar uchun yuqori yuk bo‘lib qolmoqda.

Bank kreditlari kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda eng muhim moliyaviy manbalardan biri hisoblanadi. Ular orqali ishlab chiqarish hajmini kengaytirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish hamda tadbirkorlik faoliyatini barqaror qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlari kengayadi. Kredit resurslari tadbirkorlik subyektlariga o‘z g‘oyalarini amalga oshirish, ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish va bozordagi raqobatbardoshligini oshirishga sharoit yaratadi.

Birinchidan, bank kreditlari ishlab chiqarish hajmini kengaytirishda muhim rol o‘ynaydi. Tadbirkor kredit mablag‘lari hisobiga yangi uskunalarni xarid qiladi, ishlab chiqarish liniyalarini yangilaydi yoki qo‘shimcha sexlar ochadi. Bu esa mahsulot ishlab chiqarish quvvatining sezilarli oshishiga olib keladi. Masalan, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali bir korxonada ishlab chiqarish hajmini 20–50 foizgacha oshirishi mumkin. Shu bilan birga, xomashyo va aylanma mablag‘larni moliyalashtirish orqali ishlab chiqarish jarayoni uzluksiz davom etadi, bu esa mahsulot yetkazib berish barqarorligini ta‘minlaydi.

Ikkinchidan, bank kreditlari yangi ish o‘rinlarini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi [5]. Ishlab chiqarish hajmi kengaygan sari qo‘shimcha ishchi kuchiga ehtiyoj ortadi. Yangi korxonalar ochilishi yoki mavjud korxonalar kengayishi natijasida o‘rtacha har bir loyiha hisobiga 3–10 ta, yirik loyihalarda esa 50–100 tagacha yangi ish o‘rni yaratilishi mumkin. Bu esa aholi bandligini oshirish va ishsizlik darajasini kamaytirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, hududiy darajada kichik biznes kreditlari yangi iqtisodiy faollik markazlarining shakllanishiga yordam beradi.

Uchinchidan, bank kreditlari tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlashning asosiy mexanizmlaridan biridir. Kreditlar orqali tadbirkorlar o‘z biznesini boshlash, kengaytirish yoki yangi yo‘nalishlarga o‘tish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Masalan, xizmat ko‘rsatish sohasida kredit mablag‘lari evaziga yangi kafelar, servis markazlari yoki savdo nuqtalari ochiladi. Qishloq xo‘jaligida esa texnika xaridi, issiqxonalar qurilishi va chorvachilikni rivojlantirishga kreditlar yo‘naltiriladi. Bundan tashqari, bank kreditlari innovatsion faoliyatni ham qo‘llab-quvvatlaydi. Tadbirkorlar kredit mablag‘lari hisobiga yangi texnologiyalarni joriy etadi, raqamli tizimlarni ishlab chiqarishga tatbiq qiladi va mahsulot sifatini yaxshilaydi. Bu esa ularning xalqaro bozorda raqobatbardoshligini oshiradi.

Kichik biznesni kreditlash tizimini yanada rivojlantirish iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash, bandlikni oshirish va tadbirkorlik muhitini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega [6]. Ushbu yo‘nalishni takomillashtirish uchun bir qator amaliy takliflarni ilgari surish mumkin. Avvalo, kredit olish jarayonlarini yanada soddalashtirish zarur. Hozirgi kunda kichik biznes subyektlari uchun hujjatlar soni ko‘pligi va baholash jarayonlarining murakkabligi ba‘zi qiyinchiliklarni keltirib chiqarmoqda. Shu sababli kredit arizalarini ko‘rib chiqish tizimini to‘liq raqamlashtirish, “bir darcha” tamoyilini keng joriy etish va avtomatlashtirilgan kredit baholash tizimlarini takomillashtirish lozim. Bu kredit ajratish vaqtini 1–3 kun darajasigacha qisqartirish imkonini beradi. Ikkinchi muhim taklif - garovsiz kreditlar

ulushini oshirishdir. Ko‘plab kichik tadbirkorlar yetarli garovga ega emasligi sababli kredit olish imkoniyatidan chetda qolmoqda. Shu bois kredit kafolat jamg‘armalari faoliyatini kengaytirish, davlat kafolati asosida beriladigan kreditlar sonini ko‘paytirish hamda risklarni sug‘urtalash mexanizmlarini rivojlantirish zarur. Bu tadbirkorlar uchun moliyaviy imkoniyatlarni sezilarli darajada kengaytiradi. Uchinchi taklif - foiz stavkalarini optimallashtirishdir. Kichik biznes uchun kreditlarning yuqori foiz stavkalari ayrim hollarda biznes rentabelligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli imtiyozli kredit dasturlarini kengaytirish, foiz stavkalarining bir qismini davlat tomonidan subsidiyalash va uzoq muddatli kreditlar ulushini oshirish maqsadga muvofiqdir. To‘rtinchi yo‘nalish - moliyaviy savodxonlikni oshirishdir. Ko‘plab tadbirkorlar kredit mablag‘laridan samarali foydalanish bo‘yicha yetarli bilimga ega emas. Shu sababli banklar va ta’lim muassasalari hamkorligida treninglar, seminarlar va o‘quv dasturlarini yo‘lga qo‘yish zarur. Bu kreditlarning qaytarilish darajasini oshirishga ham yordam beradi. Beshinchi taklif - raqamli bank xizmatlarini yanada rivojlantirishdir. Mobil ilovalar orqali kredit olish, monitoring qilish va to‘lovlarni amalga oshirish imkoniyatlarini kengaytirish lozim. Sun’iy intellekt asosida mijozning kredit salohiyatini baholash tizimini joriy etish ham kreditlash jarayonini tezlashtiradi va shaffoflikni oshiradi. Oltinchi muhim yo‘nalish- hududiy kreditlashni kuchaytirishdir. Qishloq joylarda kichik biznesni rivojlantirish uchun maxsus hududiy kredit dasturlarini kengaytirish, foiz stavkalarini differensial yondashuv asosida belgilash va infratuzilma yetarli bo‘lmagan hududlarda qo‘shimcha imtiyozlar berish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, kichik biznesni kreditlash tizimini rivojlantirish kompleks yondashuvni talab qiladi. Kredit jarayonlarini soddalashtirish, garovsiz kreditlarni kengaytirish, foiz stavkalarini optimallashtirish, moliyaviy savodxonlikni oshirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali ushbu tizimning samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Bu esa o‘z navbatida iqtisodiy

o'sish, bandlikning kengayishi va tadbirkorlik muhitining yanada yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M.Yadgarova, R.Qurbonov; Bank auditi: Darslik / - T.: "Iqtisod-Moliya", 2019.-320 b.
2. Sh. Z. Abdullayeva; Bank ishi: Darslik / O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. – T.: "Iqtisod-Moliya", 2017. – 732 b.
3. Yakubdjanovna A. N. O'ZBEKISTONDA BANK KREDITLARI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2026. – Т. 88. – №. 1. – С. 3-7.
4. Axmadaliyevna D. S. O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANKLARIDA KREDIT SIYOSATI VA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH //Worldwide Cross-Disciplinary Research. – 2024. – Т. 1. – №. 1.
5. Shukurullayevna, B. S. (2026). O 'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA BANK KREDITLARINING AHAMIYATI. Лучшие интеллектуальные исследования, 62(1), 178-186.
6. Nusurov A. KICHIK BIZNES UCHUN KREDITLASH TIZIMI //ТА'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI. – 2025. – Т. 2. – №. 3. – С. 216-220.